

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ПОСЛУГ У СФЕРІ СПОРТИВНОЇ МЕДИЦИНИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ

REGULATORY AND LEGAL REGULATION OF THE PROVISION OF SERVICES IN THE FIELD OF SPORTS MEDICINE AND REHABILITATION

Кричфалушій В.І.

*аспірант кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
Ужгородського національного університету*

У статті розкрито, що задля забезпечення розвитку спортивної медицини та реабілітації в Україні є необхідним фінансування такої діяльності, що є недостатнім, що є ключовим чинником ефективного функціонування системи спортивної медицини та реабілітації, що безпосередньо впливає на доступність, якість та результативність надання відповідних послуг. Акцентовано, що в умовах воєнного стану, зростання кількості осіб з інвалідністю, ветеранів бойових дій та внутрішньо переміщених осіб потреба в ефективних реабілітаційних заходах значно зросла, що висуває нові вимоги до фінансової політики держави у цій сфері. Досліджено специфіку нормативно-правового регулювання фінансового забезпечення спортивної медицини та реабілітації, що є допустимим з різних джерел: за рахунок коштів Державного бюджету України як основного джерела фінансування державних медичних установ, програм реабілітації, фізкультурно-оздоровчих заходів та підтримки осіб з інвалідністю; за рахунок коштів місцевих бюджетів, що мають забезпечувати фінансування комунальних спортивних закладів, центрів реабілітації та спортивно-оздоровчі програми, закладів адаптивного спорту на регіональному рівні; за рахунок коштів системи охорони здоров'я (Програми медичних гарантій НСЗУ), що частково фінансує окремі види реабілітаційних послуг; за рахунок коштів соціальних фондів (Фонду соціального страхування, Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю, Фонду Президента України з підтримки освіти, науки та спорту), що забезпечують фінансування реабілітаційних заходів для окремих категорій громадян; за рахунок коштів цільових державних програм (наприклад, «Національна стратегія зі створення безбар'єрного середовища в Україні», яка включає елементи реабілітації); за рахунок грантів міжнародних організацій, донорської допомоги, що значною мірою підтримують програми фізичної реабілітації ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю; за рахунок приватних інвестицій та добровільних внесків, волонтерства, що охоплюють фінансування приватних спортивно-медичних центрів, благодійних ініціатив, волонтерських програм.

Ключові слова: спортивна медицина, реабілітація, адміністративні послуги, адміністративно-правовий механізм, нормативно-правове регулювання.

The features of the regulatory regulation of adaptive sports are considered through its definition as «the activities of subjects in the field of physical culture and sports, aimed at involving persons with disabilities and/or persons with limitations in daily functioning in physical culture classes in order to promote recovery to achieve and maintain social and material independence, socio-labor adaptation and integration into society, promote physical, psychological rehabilitation, ensure the possibility of leading an independent lifestyle and involvement in the local community», which correlates with the requirements of the National Strategy for the Creation of a Barrier-Free Space in Ukraine for the Period Until 2030, approved by the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 14, 2021 No. 366, and the implementation of the action plan for 2023-2024 for the implementation of the said National Strategy, approved by the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 25, 2023 No. 372. It is revealed that in order to ensure the development of sports medicine and rehabilitation in Ukraine, it is necessary to finance such activities, which is insufficient, which is a key factor in the effective functioning of the sports medicine and rehabilitation system, which directly affects the accessibility, quality and effectiveness of the provision of relevant services. It is emphasized that under martial law, the increase in the number of persons with disabilities, veterans of hostilities and internally displaced persons, the need for effective rehabilitation measures has increased significantly, which puts forward new requirements for the state's financial policy in this area. The specifics of the regulatory and legal regulation of the financial provision of sports medicine and rehabilitation, which is permissible from various sources, are studied: at the expense of the State Budget of Ukraine as the main source of financing for state medical institutions, rehabilitation programs, physical education and health activities and support for persons with disabilities; at the expense of local budgets, which should provide financing for municipal sports facilities, rehabilitation centers and sports and recreation programs, adaptive sports facilities at the regional level; at the expense of the health care system (Health Guarantee Program of the National Health Insurance Fund), which partially finances certain types of rehabilitation services; at the expense of social funds (Social Insurance Fund, Social Protection Fund for Persons with Disabilities, Fund of the President of Ukraine for Support of Education, Science and Sports), which provide financing for rehabilitation measures for certain categories of citizens; at the expense of funds from targeted state programs (for example, the «National Strategy for Creating a Barrier-Free Environment in Ukraine», which includes elements of rehabilitation); at the expense of grants from international organizations, donor assistance, which largely support physical rehabilitation programs for veterans, internally displaced persons, people with disabilities; at the expense of private investments and voluntary contributions, volunteering, which include financing for private sports and medical centers, charitable initiatives, and volunteer programs.

Key words: sports medicine, rehabilitation, administrative services, administrative and legal mechanism, regulatory and legal regulation.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку правової держави особливого значення набуває правове забезпечення спортивної медицини та реабілітації як складових системи охорони здоров'я, фізичної культури та соціального захисту населення, що є тими напрямками, які відіграють важливу роль у підтримці та відновленні фізичного, психологічного та соціального благополуччя громадян, а отже, потребують комплексного правового регулювання.

Правове підґрунтя спортивної медицини та реабілітації в Україні закладене у низці нормативно-правових актів, які визначають її зміст, принципи організації та напрями розвитку.

Передусім необхідно визначити норму Конституції України, викладену у ст. 49, де гарантується кожному

право на охорону здоров'я, що включає отримання реабілітаційних послуг. Проведений у попередньому розділі аналіз встановлення сутності надання послуг із спортивної медицини та спортивної реабілітації засвідчив, що така діяльність позитивно впливає на соціалізацію особи, на її культурний та духовний розвиток, а тому в цьому аспекті варто загадати конституційні положення про : 1) вимогу сприяння з боку української держави у «консолідації та розвитку української нації» (ст. 11 Конституції України [1]), що корелюється із положеннями Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 р. № 1089, де однією із цілей якої було визначено, що важливим завданням української

держави є формування фізично активної нації, що передбачає створення умов для регулярних та свідомих занять українців фізичною культурою і спортом, що є складовою в цілому зовнішньої та внутрішньої загальнонаціональних та місцевих політик [2]; 2) вимогу про «дбання» української держави щодо «розвитку фізичної культури і спорту, забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя» населення (ст. 49 Конституції України) [3].

Стан наукової розробки проблеми. Питання правового регулювання у сфері охорони здоров'я, надання медичних послуг та діяльності органів публічної влади досліджувалися у працях таких вітчизняних учених, як І.В. Венедиктова, І.П. Голосніченко, С.В. Ківалов, А.Т. Комзюк, В.П. Петков та ін. Окремі аспекти, що стосуються адміністративно-правового регулювання медичної реабілітації, розглядалися у дослідженнях Є.Б. Геллера, О.А. Моргунова, О.М. Піжова, С.Г. Стеценка та ін.

Разом із тим слід зазначити, що саме адміністративно-правовий механізм надання послуг у сфері спортивної медицини та реабілітації досі залишається недостатньо дослідженим у науковій літературі. Питання щодо змісту, структури та ефективності цього механізму, правового статусу суб'єктів, процедурного забезпечення та контролю якості послуг потребують комплексного аналізу. Відсутність системного підходу до правового регулювання у вказаній сфері знижує ефективність реалізації державної політики та стримує розвиток сучасних форм реабілітаційних та медико-спортивних послуг.

Метою статті є нормативно-правове регулювання надання послуг у сфері спортивної медицини та реабілітації.

Виклад основного матеріалу. На законодавчому рівні питання реалізації послуг у сфері спортивної медицини та реабілітації регулюються окремими положеннями таких актів, як: Закон України «Про фізичну культуру і спорт», де у статті 51 визначено спортивну медицину як невід'ємну частину системи охорони здоров'я у сфері спорту та встановлено основні вимоги щодо медичного обслуговування спортсменів, допуску до тренувань і змагань, профілактики травм [4]; Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», що визначає засади організації медичної реабілітації та встановлюється, що реабілітаційна допомога має надаватися: «1) особам з обмеженнями повсякденного функціонування; 2) особам, у яких захворювання, травми, вроджені порушення або інші стани здоров'я можуть призвести до обмеження повсякденного функціонування або стійкого обмеження життєдіяльності» [5]; Закон України від 14 вересня 2000 року № 1954-III «Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні» [6], який забезпечує правове регулювання відносин, що спрямовані на розвиток олімпійського та параолімпійського руху в Україні, а також гарантує державну підтримку його учасникам; Закон України від 3 листопада 2015 року № 743-VIII «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» [7], що визначає, що принципами антикорупційної діяльності у сфері спорту є – «повага до прав людини і основоположних свобод; законність; пріоритетність профілактичних заходів; відкритість та прозорість; участь громадськості в запобіганні корупції у сфері спорту; відшкодування шкоди, завданої впливом корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» (ст. 2).

Важливу групу законодавчих актів, що стосуються предмету даного дослідження, складають безпосередньо акти з питань охорони здоров'я, де необхідним є виділити: Основи законодавства України про охорону здоров'я, затверджені Законом України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII [8], де у ст. 32 визначено, що держава має сприяти «твердженню здорового способу життя населення шляхом поширення наукових знань з питань

охорони здоров'я, організації медичного, екологічного і фізичного виховання, здійснення заходів, спрямованих на підвищення гігієнічної культури населення, створення необхідних умов, в тому числі медичного контролю, для занять фізкультурою, спортом і туризмом, розвиток мережі лікарсько-фізкультурних закладів, профілакторіїв, баз відпочинку та інших оздоровчих закладів, на боротьбу із шкідливими для здоров'я людини звичками, встановлення системи соціально-економічного стимулювання осіб, які ведуть здоровий спосіб життя» (ч. 1), що має реалізується в межах проведення державної політики з обмеження куріння та вживання алкогольних напоїв, реклами тютюнових виробів, алкогольних напоїв та інших товарів, шкідливих для здоров'я людини, здійснюється відповідно до Закону України «Про рекламу» [9]; Закон України від 15 січня 2025 року № 4223-IX «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні», що визначає «правові, організаційні, економічні та соціальні засади системи охорони психічного здоров'я в Україні, регулює суспільні відносини у цій сфері з метою забезпечення доступності, якості послуг, дотримання прав людей з психічними розладами, іншими проблемами, що стосуються психічного здоров'я, запобігання виникненню психічних розладів, сприяння досягненню психологічного благополуччя та розвитку людини, усунення факторів, що негативно впливають на психічне здоров'я» [10]; Закон України від 6 вересня 2022 року № 2573-IX «Про систему громадського здоров'я», де встановлено «правові, організаційні, економічні та соціальні засади функціонування системи громадського здоров'я в Україні з метою зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам, покращення якості та збільшення тривалості життя, регулює суспільні відносини у сфері громадського здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, визначає відповідні права і обов'язки державних органів та органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб у цій сфері, встановлює правові та організаційні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сферах господарської діяльності, які можуть становити ризик для санітарно-епідемічного благополуччя населення» [11]; Закон України «Про подолання туберкульозу в Україні», де встановлено «правові, організаційні та фінансові засади діяльності, спрямованої на подолання туберкульозу, забезпечення медичної допомоги людям, які хворіють на туберкульоз, та рівного доступу до неї, і встановлює права, обов'язки та відповідальність юридичних і фізичних осіб у сфері подолання туберкульозу з урахуванням положень Глобальної стратегії та цілей в галузі профілактики, лікування і боротьби із туберкульозом на період після 2015 року, затвердженої 67-ю сесією Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я у травні 2014 року» [12]; Закон України від 12 лютого 2025 року № 4246-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підготовки, безперервного професійного розвитку та професійної діяльності за професіями у сфері охорони здоров'я» [13]; Закон України від 9 серпня 2023 року № 3301-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування телемедицини» [14] та ін..

При цьому у чинному законодавстві України відсутні є термін «спортивна реабілітація», що створює правові прогалини із регулювання надання таких послуг, розуміння їх змісту та встановлення критеріїв їх відповідності стандартам якості, що з врахуванням того, що їх споживачами часто стають такі уразливі соціальні групи населення, як військовослужбовці, ветерани, особи з інвалідністю та інші спільноти, є додатковою аргументацією до затвердження та поступового впровадження до національної правової системи [15].

До сфери законодавчих актів, що регулюють окремі питання із здійснення правового регулювання надання послуг у сфері спортивної медицини та реабілітації від-

носяться акти, що встановлюють статус органів загального та спеціальної компетенції в Україні. До такої системи нормативно-правових актів необхідно віднести : акти, що визначають статус органів загальної компетенції у сфері регулювання надання послуг у сфері спортивної медицини та реабілітації – Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII «Про Кабінет Міністрів України», Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI «Про центральні органи виконавчої влади», Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні», Закон України від 9 квітня 1999 року № 586-XIV «Про місцеві державні адміністрації», Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII «Про запобігання корупції», Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII «Про державну службу», «Про очищення влади» та інші акти; акти, що визначають статус органів спеціальної компетенції у сфері регулювання надання послуг у сфері спортивної медицини та реабілітації – Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 220 «Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України»; постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. № 267 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 90). «Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України»; постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1175 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2020 р. № 276), «Деякі питання Міністерства у справах ветеранів», Наказ Міністерства молоді та спорту України від 21.01.2014 № 102 «Про затвердження Положення про комісію для надання спортивній федерації статусу національної та позбавлення такого статусу», «Про деякі питання діяльності молодіжних центрів та молодіжних просторів» та ін..

Висновки. Отже, у статті розкрито, що задля забезпечення розвитку спортивної медицини та реабілітації в Україні є необхідним фінансування такої діяльності,

що є недостатнім, що є ключовим чинником ефективного функціонування системи спортивної медицини та реабілітації, що безпосередньо впливає на доступність, якість та результативність надання відповідних послуг. Акцентовано, що в умовах воєнного стану, зростання кількості осіб з інвалідністю, ветеранів бойових дій та внутрішньо переміщених осіб потреба в ефективних реабілітаційних заходах значно зросла, що висуває нові вимоги до фінансової політики держави у цій сфері. Досліджено специфіку нормативно-правового регулювання фінансового забезпечення спортивної медицини та реабілітації, що є допустимим з різних джерел: за рахунок коштів Державного бюджету України як основного джерела фінансування державних медичних установ, програм реабілітації, фізкультурно-оздоровчих заходів та підтримки осіб з інвалідністю; за рахунок коштів місцевих бюджетів, що мають забезпечувати фінансування комунальних спортивних закладів, центрів реабілітації та спортивно-оздоровчі програми, закладів адаптивного спорту на регіональному рівні; за рахунок коштів системи охорони здоров'я (Програми медичних гарантій НСЗУ), що частково фінансує окремі види реабілітаційних послуг; за рахунок коштів соціальних фондів (Фонду соціального страхування, Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю, Фонду Президента України з підтримки освіти, науки та спорту), що забезпечують фінансування реабілітаційних заходів для окремих категорій громадян; за рахунок коштів цільових державних програм (наприклад, «Національна стратегія зі створення безбар'єрного середовища в Україні», яка включає елементи реабілітації); за рахунок грантів міжнародних організацій, донорської допомоги, що значною мірою підтримують програми фізичної реабілітації ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю; за рахунок приватних інвестицій та добровільних внесків, волонтерства, що охоплюють фінансування приватних спортивно-медичних центрів, благодійних ініціатив, волонтерських програм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 1 липня 2010 року № 2411-VI URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>
3. Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
4. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24 грудня 1993 року № 3808-XII URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
5. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я : Закон України від 3 грудня 2020 року № 1053-IX URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>
6. Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні : Закон України від 14 вересня 2000 року № 1954-III URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1954-14#Text>
7. Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань: Закон України від 3 листопада 2015 року № 743-VIII URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-19#Text>
8. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
9. Про рекламу: Закон України від 3 липня 1996 року № 270/96-ВР URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр#Text>
10. Про систему охорони психічного здоров'я в Україні : Закон України від 15 січня 2025 року № 4223-IX. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4223-20/print>
11. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 6 вересня 2022 року № 2573-IX. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>
12. Про подолання туберкульозу в Україні: Закон України від 14 липня 2023 року № 3269-IX. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3269-20#Text>
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підготовки, безперервного професійного розвитку та професійної діяльності за професіями у сфері охорони здоров'я: Закон України від 12 лютого 2025 року № 4246-IX. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4246-20#Text>
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування телемедицини : Закон України від 9 серпня 2023 року № 3301-IX URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3301-20#Text>
15. Лерега Ю.О., Пушкіна О.В. Міжнародні та національні стандарти правового регулювання на охорону здоров'я. *Правові новели*. 2022. № 18. С. 147-152